

SINH HOẠT PHẬT GIÁO TRÚC LÂM Ở TỈNH BẮC GIANG HIỆN NAY

Tóm tắt: Đến đời Trần, Phật giáo Trúc Lâm, còn gọi là Phật giáo nhất tông được thành lập và đi vào hoạt động trên cơ sở hợp nhất ba thiền phái đã có sẵn trước đó. Tam tổ Phật giáo Trúc Lâm thời đó, cụ thể là Trần Nhân Tông, Pháp Loa, Huyền Quang, muốn thống nhất tất cả tăng sĩ nước nhà vào một giáo hội, trên cơ sở thống nhất trong một hình thức tổ chức, quản lý, điều hành theo cương lĩnh, tôn chỉ, chủ trương, đường lối hoạt động, sinh hoạt cụ thể của Phật giáo. Ở tỉnh Bắc Giang hiện nay, Phật giáo nói chung và Phật giáo Trúc Lâm nói riêng đã phát triển và ăn sâu vào tâm thức của người dân. Trong bài viết này, trên cơ sở sự phát triển của Phật giáo Trúc Lâm ở tỉnh Bắc Giang, tác giả tập trung vào việc phân tích thực trạng sinh hoạt Phật giáo Trúc Lâm trên ba khía cạnh niềm tin, thực hành và cộng đồng.

Từ khóa: Phật giáo Trúc Lâm, sinh hoạt Phật giáo, Bắc Giang.

Dẫn nhập

Bắc Giang là một trong những trung tâm của Phật giáo Trúc Lâm nổi tiếng thời kỳ Đại Việt, đặc biệt là ở thời nhà Trần. Vị trí địa - chính trị, địa - văn hóa, địa - tôn giáo của Bắc Giang rất quan trọng đối với lịch sử đất nước ta từ thời dựng nước và càng nổi bật trong thời kỳ giữ nước hàng nghìn năm lịch sử. Phía Bắc của Bắc Giang giáp với Lạng Sơn, nơi quy tụ của hàng chục tộc người thiểu số, phía Đông giáp với Quảng Ninh qua dãy Yên Tử, phía Nam là dải đồng bằng châu thổ bao bọc Kinh thành Thăng Long, phía Tây giáp với Thái Nguyên, nơi phát nguồn của sông Cầu, sông Thương nổi danh trong lịch sử. Do thế, Bắc Giang là phen dậu, nơi giao thoa văn hóa,

* Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.

Ngày nhận bài: 16/3/2018; Ngày biên tập: 23/3/2018; Ngày duyệt đăng: 30/3/2018.

nơi các tôn giáo lớn như Phật giáo, Đạo giáo tìm đến từ rất sớm mà nay dấu tích còn đọng lại khá rõ. Trên địa bàn tỉnh Bắc Giang hiện nay, Phật giáo nói chung và Phật giáo Trúc Lâm nói riêng đã phát triển và ăn sâu vào tâm thức của người dân. Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang như một *thực thể tôn giáo*¹ sinh động trong đời sống tinh thần của người dân Bắc Giang nói riêng và trong vùng nói chung. Trong bài viết này, trên cơ sở sự phát triển của Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang, tác giả tập trung vào việc phân tích thực trạng sinh hoạt Phật giáo Trúc lâm trên ba khía cạnh niềm tin, thực hành và cộng đồng.

1. Khái quát về Phật giáo Trúc Lâm tỉnh Bắc Giang

Sự phát triển của Phật giáo thời Trần đã để lại nhiều di tích, trong đó nhiều di tích còn tồn tại đến ngày nay ở các dạng thức khác nhau. Điển hình trong các di tích đó phải kể đến chùa Quỳnh Lâm (Đông Triều, Quảng Ninh), chùa Báo Ân (chùa Siêu Loại, Gia Lâm, Hà Nội), chùa Vĩnh Nghiêm (chùa Đức La, Yên Dũng, Bắc Giang),... và rất nhiều ngôi chùa có gốc tích khác nhau tồn tại trong các làng xã khiến cho nhiều người nghĩ rằng đó là hệ thống chùa làng (chùa Thái Lạc ở Hưng Yên, chùa Bối Khê ở Hà Tây); ở ngoài hải đảo có chùa Lắm, chùa Quan Lạn - Vân Đồn, Quảng Ninh; ở vùng miền núi như chùa Hang ở Lục Yên, Yên Bái; khu chùa tháp ở núi Yên Tử, Quảng Ninh.

Sự tồn tại và phát triển Phật giáo ở Bắc Giang đã lưu dấu ở địa bàn này rất nhiều di sản quý, tiêu biểu nhất là chùa Vĩnh Nghiêm (xã Trí Yên, huyện Yên Dũng). Đây là trung tâm Phật giáo lớn ở tỉnh Bắc Giang, cũng là một trong số những ngôi chùa cổ xưa của Phật giáo Trúc Lâm tồn tại cho đến ngày nay. Bên cạnh đó, Bắc Giang còn đang lưu giữ dấu tích của các ngôi chùa thời Trần bên phía Tây dãy Yên Tử, chứng minh cho một thời kỳ phát triển hưng thịnh của Phật giáo. Qua thời gian, hệ thống di tích Phật giáo và chùa Vĩnh Nghiêm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang đóng một vai trò quan trọng và là một phần không thể tách rời trong quần thể di sản văn hóa và danh thắng Yên Tử gắn với Phật giáo Trúc Lâm mang đậm bản sắc Việt.

Nằm trong khối kiến trúc Trúc Lâm Yên Tử, Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang là một trong những trung tâm Phật giáo

quan trọng của cả nước. Vua Trần Nhân Tông sáng lập ra Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử và lấy pháp hiệu là Giác Hoàng Điều Ngự Trúc lâm Đại đầu đà. Hai đệ tử trong số các đệ tử của ngài là Huyền Quang và Pháp Loa là hai đệ tử kế truyền y bát và đời sau gọi là ba vị tổ sư đầu tiên của Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử. Trần Nhân Tông lấy Yên Tử làm sơn môn của Phật giáo và lấy chùa Vĩnh Nghiêm (Bắc Giang) làm trụ sở trung tâm của Phật giáo Trúc Lâm. Tại đây, Tam Tổ đã khai giảng thuyết pháp, thống nhất giáo hội cả nước, theo về Phật giáo Trúc Lâm cho hàng ngàn tăng ni, ấn định giáo phẩm, in, dịch kinh sách,... làm cho Phật giáo Trúc Lâm phát triển mạnh mẽ.

Phật giáo trong giai đoạn này phát triển trên cả phương diện Phật học lẫn phương diện Phật giáo, với những biểu hiện: hình thành và phát triển của Phật giáo Trúc Lâm; số lượng người xuất gia tu hành đông đảo; Phật tử và nhân dân sùng chuộng Phật giáo, tập nập tế lễ ở ngôi chùa vào các dịp lễ tiết, v.v... Là một hệ phái Phật giáo ra đời từ thời Trần, Phật giáo Trúc Lâm với sức sống bền bỉ trong các tầng lớp nhân dân, tác động mạnh mẽ đến xã hội bởi tính chất luân lý đạo đức, kêu gọi làm việc thiện, thương yêu người khác, tôn trọng phép nước; trở thành uy lực thống nhất ý thức hệ toàn dân, là nhân tố dệt nên hệ tư tưởng và tính chất xã hội độc đáo, mang đậm tính dân tộc. Phật giáo thời Trần có nhiều đóng góp quan trọng với các mặt của đời sống xã hội, là một trong những yếu tố quan trọng của xã hội Đại Việt, đóng vai trò thiết yếu trong quá trình xây dựng và bảo vệ đất nước. Phật giáo là sợi dây nối kết tình đoàn kết nhân dân với tầng lớp lãnh đạo đất nước. Hệ tư tưởng và những tác phẩm văn hóa Phật giáo là tinh hoa của quốc gia Đại Việt thời Trần.

Hiện nay, vùng đất Nham Biền, từ thời Lý - Trần, là vùng đất với nhiều di tích Phật giáo như chùa Hang Chàm, chùa Nguyệt Nham, chùa Liễu Đề, chùa Kem, v.v... Vùng núi Nham Biền cách đình Đền Vua 15km về phía Đông Bắc là chùa Vĩnh Nghiêm - nơi Trúc Lâm Tam Tổ từng trụ trì và thuyết pháp, đào tạo tăng ni. Nhận thấy những giá trị đặc biệt về lịch sử truyền thống của vùng đất Nham Biền, hơn nữa, ở đây còn có ngôi đình và đền thờ Thái sư Trần Thủ Độ ở huyện Yên Dũng và tỉnh Bắc Giang nên năm 2011 dự án xây dựng Thiền viện Trúc Lâm

Phượng Hoàng trong khu vực núi Đền Vua đã được khởi công tại xã Nham Sơn, huyện Yên Dũng, tỉnh Bắc Giang. Thiền viện là cầu nối với một hệ thống các điểm văn hóa tâm linh trong vùng, như: Đền Kiếp Bạc, chùa Vĩnh Nghiêm và non thiêng Yên Tử,... Công trình này nhằm đáp ứng nhu cầu tâm linh của nhân dân theo tinh thần tu học theo Thiền phái Trúc Lâm, tôn vinh giá trị tinh thần Phật giáo đời Trần. Hơn thế nữa, Thiền viện Trúc Lâm Phượng Hoàng là nơi lưu giữ và phát huy những giá trị văn hóa đạo đức của tiền nhân.

Nằm trong quần thể Phật giáo Trúc lâm Yên Tử, sườn Tây Yên Tử thuộc các huyện Yên Dũng, Lục Nam, Lục Ngạn và Sơn Động còn lưu lại nhiều di tích và công trình lịch sử văn hóa có giá trị. Khu vực Tây Yên Tử là con đường hoằng dương Phật pháp của Phật hoàng Trần Nhân Tông. Tây Yên Tử còn có hàng loạt các công trình di tích liên quan chặt chẽ đến quá trình hình thành và hưng thịnh của Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử, như: Chùa Sơn Tháp, chùa Mã Yên (xã Cẩm Lý), chùa Bình Long (xã Huyền Sơn), chùa Hồ Bắc (xã Nghĩa Phương), chùa Am Vãi (xã Nam Dương). Bên cạnh đó còn có các chùa ở dưới chân các núi như: chùa Hàm Long (xã Nam Dương), chùa Đồng Vành (xã Lục Sơn), chùa Đám Trì (xã Lục Sơn), chùa Lê Ngạc (xã Nghĩa Phương), chùa Khám Lạng, chùa Cao (xã Khám Lạng), chùa Tè - Bảo Mai tự (xã Cương Sơn),... Tiếp đến là các chùa: chùa Trinh, chùa Hạ (chùa Phật Quang) và chùa Trung, chùa Thượng (chùa Kim Quy) kết nối với chùa Đồng và tượng Phật hoàng Trần Nhân Tông trên đỉnh Yên Tử (Quảng Ninh). Các chùa này hiện nay đều nằm dọc theo con đường du lịch văn hóa tâm linh Tây Yên Tử.

2. Sinh hoạt Phật giáo Trúc Lâm ở tỉnh Bắc Giang hiện nay

Với một địa thế thuận lợi và mang đậm dấu tích linh thiêng, chùa Vĩnh Nghiêm thực sự trở thành trung tâm hoằng pháp, cơ sở đào tạo tăng tài, nơi hội tụ quần chúng tu học giáo lý Phật giáo trong hệ thống Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử thời Trần. Hiện nay, điều kiện giao thông thuận lợi, sự kết nối văn hóa giữa chùa Vĩnh Nghiêm và các chùa bên sườn Tây Yên Tử đã tạo nên sự gắn kết gần hơn trong hệ thống tổ chức sinh hoạt Phật giáo, đồng thời góp vai trò quan trọng trong việc phát huy giá trị Phật giáo Trúc Lâm tỉnh Bắc Giang.

Bằng phương pháp điền dã, khảo sát, quan sát, tham dự tại các lễ hội lớn, cũng như ngày Rằm, mùng Một, ngày Tết, ngày lễ tại các ngôi chùa thuộc Phật giáo Trúc Lâm tỉnh Bắc Giang, kết hợp với phỏng vấn tín đồ, tăng ni, chức sắc và người dân tham dự, tác giả thu thập thông tin, mô tả, phân tích thực trạng sinh hoạt Phật giáo Phật giáo Trúc Lâm trên ba khía cạnh niềm tin, thực hành, cộng đồng.

2.1. Niềm tin Phật giáo

Sự gia tăng niềm tin Phật giáo của tín đồ và người dân hiện nay rất rõ nét, thể hiện qua các sinh hoạt Phật giáo tại các lễ hội, ngày lễ, ngày Rằm, mùng Một ở các ngôi chùa thuộc Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang.

Chùa Vĩnh Nghiêm là một trung tâm Phật giáo thời Trần thuộc Phật giáo Trúc Lâm. Nơi đây thờ ba vị sư tổ của Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử, được người dân, tín đồ tôn kính, ngưỡng vọng. Hiện nay, chùa tổ chức lễ hội với quy mô lớn, cùng các hình thức thực hành nghi lễ Phật giáo, thể hiện sự ảnh hưởng to lớn của Phật giáo trong đời sống xã hội, đồng thời cũng thể hiện niềm tin, sự sùng bái của nhân dân xa gần đối với các vị sư tổ. “Người dân đến với lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm không chỉ thể hiện lòng thành tâm đối với Phật, cầu mong mọi điều tốt đẹp trong cuộc sống mà còn được tham gia, thưởng thức các trò chơi, hình thức sinh hoạt văn hóa, văn nghệ. Đồng thời, đây cũng là dịp để mọi người cùng được ôn lại truyền thống văn hóa của quê hương mình, thưởng thức vẻ đẹp của những công trình kiến trúc, các tác phẩm nghệ thuật điêu khắc cùng với các hoành phi, câu đối, bi ký trong chùa”². Thể hiện lòng biết ơn các vị sư tổ, vào các ngày giỗ, người dân tổ chức cúng tế trang trọng. Dần dần ngày giỗ của các vị tổ trở thành ngày hội chùa, không chỉ của các sư tăng, của người dân địa phương mà còn là lễ hội lớn của người dân trong vùng và khách thập phương. Trong ngày hội (14/2 Âm lịch), các tăng, ni ở chùa thấp hương tụng kinh, niệm Phật ở tam bảo, nhà tổ đệ nhất và nhà tổ đệ nhị, đồng thời cũng thỉnh chuông hoằng dương pháp vào lúc sớm, tối trong ngày. Sư trụ trì sẽ cúng Phật đại khoa. Dân trong vùng và các tín đồ vào chùa lễ Phật, cúng tổ. Ở nội tự, không khí trang nghiêm cùng với những tiếng cầu kinh niệm Phật của các tín đồ thập phương,

còn khuôn viên bên ngoài là từng đoàn người có niềm tin vào Phật đến lễ chùa với lòng thành tâm.

Bên cạnh lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm, một số lễ hội khác bên phía Tây dãy Yên Tử, hằng năm, cứ đến ngày hội là các tín đồ, người dân khắp nơi trong vùng lại tấp nập kéo về chùa, thể hiện niềm tin, lòng thành tâm của mình đối với Phật giáo. Chùa Am Vãi hay còn gọi là Am Ni Tự, nằm trong quần thể di tích thuộc Phật giáo Trúc Lâm. “Không biết từ bao giờ, người dân nơi đây đã tin vào sự linh thiêng và mâu nhiệm của chùa Am Vãi, tin vào sự may mắn mà chùa mang lại cho dân làng. Sự linh thiêng của chùa được nhân dân làng Biềng và làng Nam Điện gắn liền với sinh hoạt hằng ngày, nhất là mỗi khi làng xảy ra sự cố lớn, trong tâm thức mỗi người lại hướng lên dãy núi cao nhất nơi có chùa Am Vãi”³. Những năm gần đây cùng với việc chùa Am Vãi được phục dựng trở lại, tín đồ, người dân đến chùa ngày một nhiều hơn, thường xuyên hơn, nhất là các lễ hội, ngày mồng Một, ngày Rằm.

Thiền viện Trúc Lâm Phương Hoàng (xã Nham Sơn, huyện Yên Dũng) đang trong quá trình xây dựng nhưng nền nếp tu tập đã được duy trì từ những ngày đầu thành lập. Lễ khai pháp được tổ chức mở đầu một năm tu học với gần 1.000 Phật tử tham dự. Với chính điện dựng tạm bằng mái tôn diện tích 200m², hằng ngày hàng trăm Phật tử ở mọi lứa tuổi tới tụng kinh, ngồi thiền, học đạo. Vào các Chủ nhật, Thiền viện đón từ 400 đến 500 Phật tử gần xa tới tu tập. Một tín đồ tu tập thường xuyên ở đây cho biết: “Do chuyện gia đình gặp phiền muộn tôi phải suy nghĩ nhiều, bị đau đầu, mất ngủ triền miên. Cảm giác lúc nào cũng mệt mỏi, sâu não, bất an và hay cáu giận, thậm chí thấy bế tắc muốn quyên sinh. Được người thân giới thiệu, tôi tìm đến đây xin thầy truyền dạy phương pháp thiền. Sau hai tháng, bệnh tình chuyển biến tích cực, nay đã hết đau đầu, mất ngủ, tinh thần lạc quan và có thêm nghị lực sống”⁴.

Qua điền dã ở một số chùa trên địa bàn tỉnh Bắc Giang vào ngày lễ tiết, lễ hội cho thấy, thông thường, khi đến với cửa Phật, ngoài cầu cho bản thân, gia đình và người thân những điều tốt đẹp, may mắn, sức khỏe, công việc làm ăn thuận lợi, nhiều người đi lễ còn cầu cho

“quốc thái, dân an”. Đến chùa, trong lòng mọi người cảm thấy nhẹ nhàng, thanh thản hơn. Mọi người dù ít hay nhiều đều chuẩn bị tiền lễ để đặt lễ ở các ban, bệ, mong muốn bày tỏ tấm lòng thành tâm, niềm tin thành kính của mình đối với Phật. Ngoài chuyện đặt tiền, không ít người đi lễ chùa thường có thói quen sắp nhiều lễ vật gây lãng phí. Hiện tượng đốt vàng mã, cắm nhiều hương... vẫn còn xảy ra ở một số nơi. Một bộ phận người dân đi lễ chùa theo phong trào, hễ ai phao tin chùa này, chùa kia linh thiêng là đến lễ bái.

Hiện nay, các chùa thuộc Phật giáo Trúc Lâm tỉnh Bắc Giang ngày càng có xu hướng mở rộng, để tổ chức được nhiều hoạt động, đáp ứng được nhu cầu tâm linh, sinh hoạt Phật giáo của các tín đồ, tăng ni, Phật tử, người dân.

2.2. Thực hành Phật giáo

Qua khảo sát tại địa bàn cho thấy các nghi lễ thực hành sinh hoạt Phật giáo được tổ chức trang nghiêm, có nền nếp mang đậm tư tưởng Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử.

Hiện nay, lễ hội Vĩnh Nghiêm do các tăng sư trụ trì ở chùa phối hợp chặt chẽ với chính quyền đứng ra tổ chức. Người chủ tế là người quan trọng nhất, đại diện cho dân làng trong xã khi làm lễ, nên tiêu chuẩn lựa chọn được đặt ra rất khắt khe. Theo lệ cổ, phần lễ ở chùa Vĩnh Nghiêm có ba lễ: lễ Phật ở Tam Bảo do đoàn La Thượng đảm nhiệm; lễ Tam Tổ Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử do đoàn La Trung đảm nhiệm; lễ các tổ sau ba tổ của Thiền phái Trúc Lâm Yên Tử do đoàn La Hạ đảm nhiệm. Sau khi cả ba làng dâng lễ cúng bái, buổi tối nhà chùa lập đàn giảng quy tại chùa Hộ, thỉnh chuông hoằng dương Phật pháp vào buổi sáng, buổi tối. Suốt ba ngày hội, tín đồ từ các nơi nô nức về chùa Vĩnh Nghiêm tế tổ. Toàn dân thôn, xã bản tự và khách thập phương thắp hương niệm Phật tại chùa và cúng tổ ở nhà tổ đệ nhất, nhà tổ đệ nhị để Phật tổ hoằng hóa đạo pháp cho chúng sinh. Kể hạnh là hình thức đọc và kể lại nội dung viết trong tập *Thiền Tông Bản Hạnh*⁵, nội dung nói về Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử. Đây là một hình thức bảo tồn tư tưởng Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử, diễn ra vào buổi tối, do nhà sư và các cụ kể. “Kể hạnh là cầu nối giữa quá khứ và hiện tại giúp cho thế hệ trẻ hôm nay hiểu được công lao to

lớn của tổ tiên, thêm tự hào về truyền thống quê hương đất nước. Những câu văn kể hạnh thường là những câu thơ lục bát liên quan đến tích nhà Phật. Trong đó, một cụ bà hát những câu văn lục bát, các cụ khác chấp tay thành kính, xướng lại lời hát như lời hát - hò⁶. Vào ngày lễ Phật đản, các Phật tử được nghe trụ trì chùa Vĩnh Nghiêm giảng đạo về giá trị, ý nghĩa ra đời của Đức Phật, Phật tử cần ứng dụng Phật pháp trong đời sống hàng ngày. Đồng thời, truyền đạt lại những giáo lý tốt đẹp đó cho mọi người xung quanh để tất cả cùng nhau được bình an, hạnh phúc.

Lễ hội Chùa Am Vãi là một trong những lễ hội lớn của huyện Lục Ngạn, thu hút đông đảo tín đồ và người dân tham dự. Phần lễ được diễn ra trọng thể trong tiếng chuông chùa ngân vang và trống khai hội, cùng với nghi thức rước Xá lý của Phật Thích Ca Mâu Ni cùng lễ dâng hương. Sau khi khai hội, các tăng ni tới dâng hương trọng thể tại chùa và tổ chức nghi lễ cầu Quốc thái dân an. Buổi chiều, tại sân chùa diễn ra Đại lễ cầu siêu Chư vị anh linh, anh hùng liệt sĩ của huyện Lục Ngạn. Lễ hội hằng năm bên cạnh việc dâng hương theo nghi lễ truyền thống, Ban Tổ chức cũng đưa các trò chơi dân gian và văn nghệ đặc sắc chào mừng lễ hội do đoàn thanh niên và hội phụ nữ của nhiều thôn trong xã tham gia.

Lễ hội Tây Yên Tử được tổ chức ngày 11 và 12 tháng Giêng Âm lịch tại thôn Đồng Thông, xã Tuấn Mậu, huyện Sơn Động. Nhiều nghi lễ diễn ra tại lễ hội gồm: Lễ rước tượng Phật từ chùa Vĩnh Nghiêm (Yên Dũng) lên chùa Hạ, thực hiện lễ an vị tượng Phật và các nghi lễ có liên quan khác.... Trong đó, điểm nhấn có ý nghĩa đặc biệt quan trọng về mặt thực hành Phật giáo là lễ rước tượng Phật. Các nghi lễ được tổ chức long trọng trang nghiêm, mang đậm tư tưởng Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử, thể hiện ước nguyện của nhân dân cầu mong quốc thái dân an.

Thiền viện Trúc Lâm Phượng Hoàng (huyện Yên Dũng) dù công trình chưa hoàn thành nhưng đã có hàng nghìn lượt người xa gần đến đây tu thiền, học đạo, thực hành Phật giáo Trúc Lâm. Các bài thiền được truyền dạy theo lối của Trúc Lâm chính pháp do Phật hoàng Trần Nhân Tông sáng tạo. Theo đó, phải trải qua ba bước để đạt như ý

muốn, gồm: “Trụ” (tư thế ngồi); “Nhập” (ứng dụng phương pháp tu) và “Xuất” (xả phương pháp tu). Phật tử được hướng dẫn tỷ mỉ qua từng bước để hiểu căn kẽ từng bài tập. Trong đó, điều quan trọng nhất của tọa thiền là “Nhập” tức là định được tâm, tự mình gạt bỏ mọi ý niệm thực tại để tạm thoát ra khỏi những vướng bận trần tục. Khi đã biết phương pháp, mỗi người có thể thiền tại gia hay bất cứ thời gian, địa điểm nào phù hợp. Thông thường, nhiều người chọn thiền vào sáng sớm hoặc buổi tối ở những nơi yên tĩnh.

Có thể nói, thực hành sinh hoạt Phật giáo nơi đây đã gia tăng về số lượng người tham dự, tụng kinh, niệm Phật, nghe giảng pháp, lễ Phật... Đặc biệt là Thiền viện Trúc Lâm Phượng Hoàng rất đông người đến tu thiền, học đạo, thực hành Phật giáo Trúc Lâm.

2.3. Cộng đồng Phật giáo

Cộng đồng Phật giáo Trúc Lâm tỉnh Bắc Giang đang phát triển mạnh mẽ trong những năm gần đây. Nhiều đạo tràng được thành lập để sinh hoạt Phật giáo, như: Đầu năm 2017, khánh thành bồ đề đạo tràng tại chùa Linh Ứng, thôn Xê cũ, xã Thanh Hải, huyện Lục Ngạn. Chùa Ích Minh ở thôn Đồng Ích, xã Hương Mai, huyện Việt Yên, là ngôi chùa mang đặc thù của Phật giáo Trúc Lâm. Do nhu cầu sinh hoạt và tu tập của nhân dân Phật tử trong và ngoài vùng ngày càng lớn, đạo tràng ngày càng đông không đủ không gian để tu tập, sinh hoạt Phật giáo, được sự nhất trí của Giáo hội Phật giáo Việt Nam và các cấp chính quyền địa phương, chư tăng và Phật tử chùa Ích Minh đã tiến hành cải tạo, hoàn thành xong chùa Ích Minh Hạ vào ngày 27/01/2013.

Lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm là một lễ hội lớn trong vùng, là một hình thức sinh hoạt tôn giáo của cộng đồng cư dân nơi đây và hàng ngàn khách thập phương, thông qua lễ hội, ta thấy được sự gắn kết, đoàn kết cộng đồng. “Lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm là niềm tự hào của người dân nơi đây, đem đến cho nhân dân thời gian vui chơi giải trí sau những tháng ngày lao động vất vả. Lễ hội cũng là dịp gắn kết cộng đồng trong các thôn của Đức La nói riêng và khách thập phương nói chung, họ bỏ qua những sinh hoạt đời sống thường ngày đến với sinh hoạt văn hóa tín ngưỡng, tôn giáo chung của cộng đồng”⁷.

Phát huy những giá trị Phật giáo Trúc Lâm, tỉnh Bắc Giang đã phát triển các đạo tràng, các câu lạc bộ từ thiện đa dạng, gắn liền với xã hội trên nhiều phương diện như thực hiện các chương trình từ thiện, các khóa tu, khuyến khích tụng kinh chú, làm cơm từ thiện, động viên các cháu thiếu nhi, người già neo đơn, đồng bào thiên tai lũ lụt; tham gia các hoạt động an sinh xã hội tại địa phương cũng như các hoạt động đền ơn đáp nghĩa... thu hút đông đảo các Phật tử tham gia. Hơn thế nữa, phía Tây của dãy Yên Tử, nhiều dấu tích trong quá trình tu hành của Phật hoàng mà điển hình nhất là chùa Vĩnh Nghiêm, nơi được coi là trường Đại học Phật giáo đầu tiên của Việt Nam còn đang lưu giữ 3.050 mộc bản đã được UNESCO công nhận là Di sản văn hóa ký ức nhân loại khu vực Châu Á - Thái Bình Dương. Đây sẽ là con đường nối liền nhiều khu di tích, văn hóa nổi tiếng của Bắc Giang. Trải qua bao biến thiên của lịch sử, Tây Yên Tử mang trong mình những giá trị đích thực của Phật giáo Trúc Lâm.

Thay lời kết

Có thể nói, những năm trở lại đây, sinh hoạt Phật giáo trên địa bàn tỉnh Bắc Giang có những chuyển biến rõ rệt, mang đậm những nét đặc trưng văn hóa của Phật giáo Trúc Lâm, hình thành tư duy, nếp sống trong đời sống tinh thần của người dân nơi đây. Trải qua những thăng trầm của lịch sử, Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang nói riêng vẫn đồng hành cùng dân tộc. Các tăng, ni, Phật tử Phật giáo Trúc Lâm đã tự nguyện, tự giác đoàn kết trong tổ chức Giáo hội Phật giáo Việt Nam. Đáp ứng nhu cầu tu đạo trên địa bàn tỉnh Bắc Giang, công tác giáo dục Tăng ni trong những năm qua đạt nhiều kết quả tích cực, trường trung cấp Phật học của tỉnh đã được kiện toàn về tổ chức, tổ chức chiêu sinh các khóa, tổ chức thi tốt nghiệp và cấp bằng tốt nghiệp trung cấp Phật học cho các Tăng ni sinh. Công tác Hoằng pháp của Giáo hội Phật giáo tỉnh Bắc Giang ngày càng khởi sắc, kết hợp với ban Hướng dẫn Phật tử, ban Từ thiện Xã hội tổ chức nhiều chương trình thuyết giảng, khóa tu phong phú. Hằng năm, Giáo hội Phật giáo tỉnh Bắc Giang tổ chức thuyết giảng vào các ngày lễ lớn như Phật đản, mùa Vu Lan báo hiếu, ngày Trai, v.v... tại các chùa trung tâm như: Chùa Hồng Phúc, chùa Dĩnh Kế (Tp. Bắc Giang), chùa Ích Minh (Việt

Yên), chùa Vĩnh Nghiêm (Yên Dũng), v.v... nhằm truyền bá giáo lý Phật giáo vào đời sống xã hội.

Những sinh hoạt Phật giáo đã phát huy tinh thần nhập thế của Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang, thực hiện nhiệm vụ hoàng dương chính pháp, hướng dẫn Phật tử, văn hóa, nghi lễ nhằm xây dựng niềm tin và nếp sống đạo trong Phật tử; củng cố, xây dựng và phát triển giáo dục đào tạo một thế hệ tăng, ni trẻ có đầy đủ đạo hạnh và năng lực, có trình độ Phật học biết vận dụng giáo lý chính pháp công tác từ thiện xã hội cũng được chú trọng. Phật giáo Trúc Lâm trên địa bàn tỉnh Bắc Giang hiện nay không chỉ dừng lại ở vấn đề tâm linh, ý thức xã hội mà nó còn có sự tác động không nhỏ đến mọi lĩnh vực của đời sống như mang những giá trị lịch sử, văn hóa, tiềm năng du lịch, cảnh quan trong định hướng phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh Bắc Giang./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Nguyễn Quốc Tuấn (2014), “Tiếp cận hệ thống về thực thể tôn giáo: Một cách nhìn khác về tôn giáo”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 03 (129).
- 2 Nguyễn Văn Thọ (2016), “Lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm tỉnh Bắc Giang”, *Văn hóa Nghệ thuật*, số 381: 23.
- 3 Giáp Thị Huyền (2006), “Vài nét về chùa Am Vãi”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 6: 64.
- 4 Tư liệu phỏng vấn trong chuyến khảo sát của tác giả tại Thiền viện Trúc Lâm Phượng Hoàng (huyện Yên Dũng) năm 2017.
- 5 *Thiền Tông Bản Hạnh* (do Thiền sư Chân Nguyên biên soạn) là một tác phẩm thiền học có giá trị về nhiều mặt; đồng thời là một bản duy nhất ở Việt Nam trong kho tàng Mộc bản chùa Vĩnh Nghiêm, Bắc Giang. Tác phẩm được viết vào đầu thế kỷ 18, bao hàm nhiều vấn đề về tôn giáo, triết học, lịch sử và văn học. Tác phẩm đánh dấu sự hồi sinh của dòng Thiền Trúc Lâm sau những thăng trầm của xã hội, để lại những kiến giải đặc biệt về vị thế và tâm linh các hoàng đế đầu đời Trần, tái tạo lịch sử chân dung tinh thần Thiền phái Trúc Lâm, xác lập những giá trị cốt lõi về tính chất triết học-tôn giáo của thiền phái.
- 6 Nguyễn Văn Thọ (2016), “Lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm tỉnh Bắc Giang”, bđd: 26.
- 7 Nguyễn Văn Thọ (2016), “Lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm tỉnh Bắc Giang”, bđd: 27.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Diệu Trạng (1995), “Lời tựa”, trong *Tam Tổ Thực Lục*, Thích Phước Sơn dịch và chú, Viện nghiên cứu Phật học Việt Nam ấn hành.
2. Dương Ngô Ninh (2012), “Trung tâm Phật giáo Vĩnh Nghiêm và những ảnh hưởng đối với vùng đất Yên Dũng”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 2.
3. Giáp Thị Huyền (2006), “Vài nét về chùa Am Vãi”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 6.

4. Hà Văn Tấn (1992), *Chùa Việt Nam*, Hà Nội.
5. Nguyễn Duy Hinh (1981), “Tìm hiểu ý nghĩa xã hội của Thiền phái Trúc lâm” trong *Tìm hiểu xã hội Việt Nam thời Lý - Trần*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
6. Nguyễn Quốc Tuấn (2014), “Tiếp cận hệ thống về thực thể tôn giáo: Một cách nhìn khác về tôn giáo”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 03 (129).
7. Nguyễn Văn Thọ (2016), “Lễ hội chùa Vĩnh Nghiêm tỉnh Bắc Giang”, *Văn hóa Nghệ thuật*, số 381.
8. Thích Thanh Từ (2015), *Thiền tông Việt Nam cuối thế kỷ XX*, Nxb. Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh.
9. Viện Khoa học xã hội Việt Nam (2000), *Tuệ Trung Thượng sĩ với Thiền tông Việt Nam*, Nxb. Đà Nẵng.
10. Viện Văn học (1989), *Thơ văn Lý Trần*, tập II, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.

Abstract

TRÚC LÂM BUDDHISM'S ACTIVITIES IN BẮC GIANG PROVINCE TODAY

Trúc Lâm Buddhism (Bamboo Grove) was founded and combined the teachings of the three early Zen tradition during the Trần dynasty. The Buddhist Patriarchs like Trần Nhân Tông, Pháp Loa, Huyền Quang desired to unify all monks in a Sangha on the basis of unity of organization and management, guidelines, activities. Currently, Buddhism in general and Trúc Lâm Buddhism in particular has developed and seeped into the consciousness of the inhabitants in the Bắc Giang province. The existence and development of Trúc Lâm Buddhism in Bắc Giang have made many valuable relics, Vĩnh Nghiêm pagoda (Trí Yên commune, Yên Dũng district) is the most notable. Besides, there are traces of Trần Buddhist temples in the West of Yên Tử mountain range, which prove a flourishing period of Buddhism. Based on the development of Trúc Lâm Buddhism in Bắc Giang province, the author focuses on analysing the Trúc Lâm Buddhism activities on such three dimensions as faith, practice and community.

Keywords: Trúc Lâm Buddhism, Buddhist activities, Bắc Giang.